

Køge Kommunes Dagtilbudsstrategi

Det handler om det gode børneliv for alle børn.

Det gode børneliv i Køge Kommune handler om et fælles dagtilbudsområde, der tager udgangspunkt i meningsfulde fællesskaber og sætter børnenes perspektiver og deltagelsesmuligheder i centrum.

Forord – Det handler om det gode børneliv for alle børn

I Køge Kommune går mere end 600 pædagogiske medarbejdere hver dag på arbejde i kommunens dagtilbud og dagpleje for at gøre en forskel for kommunens mindste borgere. De brænder for at give børnene den bedste start på livet, og som formand for Børneudvalget er jeg utrolig stolt af den indsats og det arbejde, som vores dygtige medarbejdere leverer hver dag.

I Børneudvalget arbejder vi på at understøtte hverdagen i kommunens dagtilbud for børnene og det pædagogiske personale. Dagtilbudsstrategien er udarbejdet sammen med ledere i dagtilbuddene og sætter retningen for, hvordan vi i Køge Kommune vil arbejde med børn i 0-6-årsalderen i Køge kommune.

Dagtilbudsstrategien er i høj grad baseret på den nyeste forskning på området, der slår fast, at der er brug for mere anerkendelse af børnenes følelser og behov for fokus på de gode relationer mellem børn og voksne og børn og børn imellem.

Derfor vil vi i Køge Kommune arbejde for en hverdag, hvor der er en stærk opmærksomhed på nærvær, relationer og fællesskaber. Netop fordi en tryk tilknytning til de voksne og de andre børn, er afgørende for børns trivsel og udvikling.

Herudover skal der være fokus på, at leg og udvikling går hånd i hånd. Leg er grundlæggende for børn, og børn skal lege og udvikle sig, og de skal udfordres, så de kan opnå gode erfaringer med at deltage aktivt i meningsfulde, forpligtende og udviklende fællesskaber.

Og sidst skal der være fokus på børn i udsatte positioner. Fordi vi ved, at dagtilbud har stor betydning for, hvordan børn i udsatte positioner klarer sig på længere sigt i livet i forhold til trivsel, skolegang, uddannelse og arbejdsmuligheder.

Med de tre vigtige fokusområder i den pædagogiske praksis, arbejder vi sammen for at sikre en høj kvalitet i kommunens dagtilbud. Den høje kvalitet er også afgørende for, at vi kan leve op til den Topmødeerklæring, som vi netop har indgået med KL og mange af landets kommuner om, at vi i fremtiden skal kunne inddrage flere børn i de almene tilbud, samtidig med at vi bevarer en høj kvalitet i specialtilbuddene til de børn, som har brug for det.

Børn er nemlig ikke bare på vej til at blive voksne. Barndommen har værdi i sig selv. Dagtilbuddene skal fortsætte med at understøtte og fortsat udvikle det gode børneliv, forstået som et liv, hvor der er rammer, plads, tid og ro til at være barn. Det er vigtigt, at børnene oplever sig set, hørt og forstået.

Børns udvikling sker ikke af sig selv. Udvikling sker gennem relationer og aktiv deltagelse i fællesskaber. Børnene skal ses om aktive medskabere af egen læring og udvikling i rammer, som de voksne er ansvarlige for. Når alt kommer til alt, handler det om at sikre det gode

børneliv, hvor alle børn i dagtilbud og dagpleje i Køge får de bedste muligheder for at trives og får den bedste start på livet.

Venlig hilsen

Pernille Sylvest

Formand for Børneudvalget

Indhold

Køge Kommunes Dagtilbudsstrategi.....	1
Forord – Det handler om det gode børneliv for alle børn	1
Dagtilbud – En vigtig del af små børns hverdagsliv	4
Dagtilbudsstrategien	4
Fælles vision	4
Dagtilbud med deltagelsesmuligheder for alle børn.....	4
Mestring og deltagelsesmuligheder.....	5
Det gode børneliv for alle børn	6
Den pædagogiske praksis	8
Det relationelle samspils betydning for det gode børneliv	8
Børnegruppen	8
Det pædagogiske ansvar for relationen	9
Legens betydning for det gode børneliv	9
Det pædagogiske personales involvering i leg	10
Fysiske rammer og organisering af lege- og læringsmiljøer	10
Dagtilbuddets betydning for børn i udsatte positioner	11
Pædagogiske kompetencer i arbejdet med børn i udsatte positioner	12
Barnets perspektiv	12
Tidlig opsporing og indsats	12
Det tværfaglige samarbejde	13
Sammenhæng i alle overgange	14
Ledelse og organisering.....	15
Faglig ledelse af dagtilbud	15
Faglig ledelse tæt på	16
Fagprofessionelle	16
Forældresamarbejde.....	18
Den tillidsfulde relation	18
Samtalen om det, der kan være svært	18
Forældrebestyrelsen og Forældrekontaktudvalgene	19
Hvis du vil vide mere... ..	20

Dagtilbud – En vigtig del af små børns hverdagsliv

I Køge kommune er 86 procent af de 1-2 årige og 90 procent af de 3-5 årige indskrevet i vuggestuer, børnehaver og dagpleje. Det giver dagtilbuddene en unik mulighed for at være med til at fremme det gode børneliv i Køge sammen med forældrene.

Undersøgelser viser, at dagtilbud af høj kvalitet gør en positiv forskel for alle børn – på den korte bane såvel som i et livslangt perspektiv. Derfor er det vigtigt, at Køge kommune har dagtilbud af høj kvalitet. Det nytter noget at investere i de små børn både menneskeligt og økonomisk.

Dagtilbudsstrategien

I strategien er der et stærkt fokus på børnenes perspektiver og alle børns muligheder for deltagelse i meningsfulde fællesskaber.

Dagtilbudsstrategien forsøger at samle væsentlige elementer fra dagtilbudsloven, politikker og strategier på området i ét dokument, som sammen med 'Den styrkede pædagogiske læreplan', vil udgøre fundamentet for arbejdet på dagtilbudsområdet. De nationale undersøgelser af kvalitet på dagtilbudsområdet har også indflydelse på, hvad det fælles dagtilbudsområde i Køge Kommune sætter fokus på i dagtilbudsstrategien.

Dagtilbudsstrategien bygger på en vision, der er udviklet i fællesskab mellem lederne på dagtilbudsområdet og bygger på tre pejlemærker, der sætter fælles kurs for den pædagogiske praksis i hverdagen i dagtilbuddene.

Dagtilbudsstrategien sætter en fælles kurs for dagtilbudsområdet, og udmøntningen skal ske lokalt i dagtilbuddene. Strategien er således særligt målrettet ledelsen, men også pædagogisk personale i dagtilbuddene.

Fælles vision

Visionen for det gode børneliv i Køge kommune handler om et fælles dagtilbudsområde, der tager udgangspunkt i meningsfulde fællesskaber og sætter børnenes perspektiver og deltagelsesmuligheder i centrum.

Den fælles vision skal, med ambitionerne om frisættelse, både være et fælles fagligt afsæt og samtidig give mulighed for ledernes handlerum.

Visionen handler om det gode børneliv for alle børn. Visionen skal medvirke til, at alle børn i dagtilbud får de bedste forudsætninger for at kunne deltage aktivt i meningsfulde fællesskaber med andre børn og pædagogisk personale. Visionen skal dermed medvirke til, at børn i Køges dagtilbud trives, leger, lærer, dannes og udvikler høj grad af mestring i eget liv.

Visionen harmonerer med den fælles indgået topmødeerklæring om, at Køge Kommune vil arbejde for, at det almene dagtilbud skal kunne mere for flere børn.

Visionen handler om det gode børneliv her og nu og gode livschancer senere i livet – og omfatter alle børn i Køges dagtilbud på tværs af driftsformer.

Dagtilbud med deltagelsesmuligheder for alle børn

Køge Kommunes dagtilbud arbejder kontinuerligt på at øge kvaliteten i dagtilbud og dermed give børnene de bedste muligheder for at trives, lære, dannes og udvikle sig optimalt.

Selvom dagtilbuddene gør en stor indsats i dag, må det konstateres, at børns sociale baggrund spiller en meget stor rolle i forhold til, hvordan de trives og klarer sig både i dagtilbud og senere i SFO og skole. Vi kan også konstatere, at der generelt er en stigning i børn, der befinder sig i en udsat position, selv om dette ikke altid hænger sammen med børns sociale baggrund.

Dagtilbud skal fokusere på, at sociale forskelle i mindst muligt omfang slår over i en ulighed, der påvirker barnets udvikling, trivsel og læring. Det gør en forskel for børn, der befinder sig i en udsat position, at komme i dagtilbud. Men det skal være dagtilbud med høj pædagogisk kvalitet, for at det får en positiv betydning. Kommer børn der befinder sig i udsatte positioner i dagtilbud af lav kvalitet, er de tværtimod dobbelt udsatte.

Tilegnelse af viden, færdigheder og kompetencer bygger på det, barnet tidligere har erfaret og lært. Det, der sker – eller ikke sker – sætter varige spor. De første spor ses allerede i 0-2 årsalderen. Samspillet mellem personlige, sociale og faglige kompetencer og graden af mestring er afgørende for, om barnet kan fungere og håndtere de udfordringer, som barnet møder i sit hverdagsliv.

Dagtilbuddene kan ikke løse opgaven med børn, der befinder sig i en udsat position alene. Det kræver samarbejde på tværs. Hjernen er formbar og nye erfaringer kan sætte nye spor. Det er derfor vigtigt, at det pædagogiske personale, der omgiver barnet, tidligt opsporer og handler med henblik på at styrke barnets udvikling, trivsel og læring i samarbejde med forældrene og andre relevante samarbejdspartnere.

Der er mange forhold, der har betydning for at børn trives og udvikler sig i vores dagtilbud. Overordnet handler det om at skabe høj faglig kvalitet i dagtilbud.

Kvalitet i dagtilbud handler om et godt sted for børn at være og vokse op i. På den ene side har normeringer, det pædagogiske personales uddannelse, ledelse og de fysiske forhold i dagtilbuddet betydning for dette. Og på den anden side har samspillet og interaktionen mellem børnene og det pædagogiske personale betydning.

For at sikre høj faglig kvalitet, kræver det et særligt fokus på:

- Det pædagogiske personales relationelle kompetencer og samspil med børnene
- Leg som deltagelses- og udviklingsmuligheder for alle børn
- Høj faglighed hos ledere og det pædagogiske personale
- Tæt samarbejde med forældre
- Gode fysiske rammer – både inde og ude

Mestring og deltagelsesmuligheder

Mestring handler om de personlige, sociale og faglige kompetencer, der tilsammen bidrager til barnets evne til konstruktivt at kunne håndtere udfordringer, fungere alene såvel som i fællesskaber og udvikle sig i mødet med omverdenen.

Det handler om dannelse til livet både her og nu og på længere sigt.

Visionen for det gode børneliv bygger på en forståelse, hvor barnets deltagelse er et centralt begreb. Barnets aktive deltagelse ses som en forudsætning for trivsel og udvikling. Det er gennem deltagelse i relationer og fællesskaber med andre børn og pædagogisk personale, at barnet trives, leger, lærer, dannes og udvikler sig.

Det forudsætter, at alle børn får muligheder for at kunne deltage i meningsfulde og forpligtende fællesskaber med børn og pædagogisk personale, hvor de oplever at blive værdsat, lyttet til og taget alvorligt og inddraget i forhold, der har betydning for dem selv og deres fælles hverdag i dagtilbuddet.

Ledelse og personale har derfor fortsat en vigtig opgave i at skabe rammer og gode betingelser for alle børns deltagelse i meningsfulde, forpligtende og inkluderende fællesskaber i dagtilbuddene. Ligesom forældrene har en opgave i at skabe gode udviklende rammer for barnet i hjemmemiljøet.

Det kræver fokus på tidlig indsats allerede ved barnets start i dagtilbud og fokus på de første år i vuggestue og dagpleje. Det kræver også fokus på gensidige og langvarige relationer og personalets inddragelse af børnenes perspektiver, på samarbejdet med forældre, og inddragelse og samarbejde med andre relevante samarbejdspartnere.

Det gode børneliv for alle børn

Samspillet mellem børn og det pædagogiske personale og børnene imellem er et afgørende parameter for kvalitet i dagtilbud. Kvaliteten af et dagtilbud må samlet set vurderes ud fra de grader af muligheder, dagtilbuddet giver børnene, og i børnenes muligheder for at påvirke disse betingelser i dagtilbuddet.

I dagtilbud af høj kvalitet er leg og læring en helhed. Her er der fokus på relationer, legende læring og lærerig leg. Leg er grundlæggende for børn, og børn skal lege og udvikle sig, og de skal udfordres, så de kan opnå gode erfaringer med at deltage aktivt i meningsfulde, forpligtende og udviklende fællesskaber.

I den pædagogisk praksis, skal der være en stærk opmærksomhed på nærvær, relationer og fællesskaber med børnenes perspektiver i centrum.

Lege- og læringsmiljøerne i dagtilbuddene skal fortsat udvikles, så de understøtter og udvider børns erfaringsverden, så alle børn oplever, at de kan og tør deltage aktivt i forskellige fællesskaber sammen med andre børn og pædagogisk personale. Lege- og læringsmiljøer omfatter hele dagen både de praktiske rutiner, planlagte aktiviteter og børns leg.

Der lægges op til en fælles forståelse af begrebet kvalitet i dagtilbud, som tager udgangspunkt i, hvordan ledere og det pædagogiske personale handler i forhold til:

- **strukturkvalitet**, som handler om de fysiske rammer, normering, uddannelsesniveau, sammensætning og ledelse.
- **proceskvalitet**, som handler om den pædagogiske kvalitet i samspillet mellem det pædagogiske personale og børnene, samspillet børnene imellem og samspillet med forældrene.
- **resultatkvalitet**, som handler om, hvad børnene får ud af at være i dagtilbud og i hvilken grad de trives, lærer, dannes og udvikler sig.

Dagtilbudsstrategien indeholder tre pejlemærker, der tager udgangspunkt i visionen og viden fra forskning.

I de følgende afsnit vil strategiens tre pejlemærker bliver foldet ud, så det bliver tydeligt, hvad pejlemærkerne indeholder, og hvorfor det er afgørende, at pejlemærkerne bliver kurssættende for arbejdet med høj pædagogisk kvalitet i dagtilbuddene i Køge Kommune.

Den pædagogiske praksis

Det helt overordnede børnesyn i dagtilbuddene bygger på en fælles forståelse af, at 'børn altid gør det bedste, de kan'.

Børnesynet har fokus på kontekst og relationer fremfor et mere individuelt børnesyn. Det betyder, at det ikke er nok at se på barnet, for også det, som andre børn, forældre og det pædagogiske personale gør, har betydning for barnets situation. Det betyder også, at alle børn altid er i foranderlige processer. Der kan altid gøres noget for at ændre barnets situation. Og det er det pædagogiske personale omkring barnet, der har ansvaret for at sikre, at det sker.

Det relationelle samspils betydning for det gode børneliv

At børn udvikler en tryk tilknytning, til deres primære pædagogiske personale i dagtilbud, er afgørende for deres trivsel og udvikling, og er dermed en af de vigtigste pædagogiske opgaver. Tryk tilknytning opstår gennem regelmæssige interaktioner med sensitivt og responsivt pædagogisk personale, der viser oprigtig interesse og omsorg for det enkelte barn og for hele børnegruppen.

Det kræver pædagogisk personale, der er:

- optaget af, hvad barnet retter sin opmærksomhed mod
- er i stand til at se tingene fra barnets perspektiv
- undersøger og spejler børns følelser og udtryk
- er følelsesmæssig involverede i relationen.

Bleskift, omklædning, sove/hvilsituationer, afleveringer og trøstesituationer rummer et særligt potentiale for interaktioner præget af intimitet, nærvær, ømhed og omsorg og dermed for at udvikle relationer præget af tryk tilknytning.

En forudsætning, for at kunne tage vare på barnets behov og regulere dets affektive tilstande, fx ved at trøste, berolige eller opmuntre barnet er, at det pædagogiske personale lever sig ind i, hvad der foregår i barnet i det konkrete øjeblik. I de omsorgsøjeblikke, hvor det lykkes det pædagogiske personale at indgå i et nærværende samspil med barnet, præget af omsorgselementer som autenticitet og spejling af barnets følelser, skabes der udviklende mødeøjeblikke hos barnet.

Udviklende mødeøjeblikke opstår, når barnets og det pædagogiske personales bevidsthedstilstande bliver forbundet, og begge parter deler en fornemmelse af, hvad den anden oplever. Denne spejling af barnets indre tilstand er en beskrivelse af, hvad barnet måske tænker og føler, og af hvordan det måske kan forstås, altså en formodning. Spejlingen indeholder ikke noget om, hvad det pædagogiske personale tænker, føler eller gerne vil have barnet til at gøre. Spejlingen kan både være verbal og nonverbal, hvor det er kroppen og særligt ansigtsmimikken, der viser, hvad det pædagogiske personale formoder, barnet føler.

Følelsen af at føle sig forbundet med andre er med til at udvikle de mestringsstrategier, der skal til for at udvikle selvregulering, opmærksomhedsstyring og følelsen af eget værd.

Børnegruppen

Mens interaktionerne mellem barnet og det pædagogiske personale især giver mulighed for, at det enkelte barn kan udvikle en tryk relation til personalet, understøtter interaktionen til børnegruppen i højere grad børnenes mulighed for at opleve sig selv som en del af et fællesskab og lære om deltagelse og medbestemmelse i dette. Børnenes indbyrdes relationer,

at være en del af et fællesskab, og at have en ven, er dermed også af stor betydning for børns udvikling. Derfor bliver den rolle, det pædagogisk personale spiller i forhold til at understøtte relationerne mellem børnene også betydningsfuld. Børnenes indbyrdes relationer kan fremmes gennem leg og aktiviteter i mindre grupper, hvor det pædagogiske personale er nærværende, anerkendende og kan fremhæve de fine små handlinger, der er mellem børnene, og fx få børnene til at hjælpe hinanden.

Det pædagogiske ansvar for relationen

Relationen mellem det pædagogiske personale og barnet er ikke jævnbyrdigt. Det er altid det pædagogiske personale, der har ansvaret for relationen. Barnet er pr. definition den mest afhængige part, det vil sige den, der er mindst i stand til at varetage egne behov og egen livsudfoldelse.

En organisering hvor det samme pædagogiske personale bliver med de samme børn gennem flere år, er ofte gunstigt for børns trygge tilknytning i dagtilbud. Det pædagogiske personale kan bruge tiden på at lære de særlige ting ved hvert barn at kende, og børnene begynder at bruge personalet som en tryk base, når de kender personalet godt.

Det er afgørende, at dagtilbuddene:

- Sikrer, at det pædagogiske personale er sensitive og responsive i samspillet med børnene, ved bl.a. at se tingene fra barnets perspektiv og involvere sig følelsesmæssigt i relationen.
- Sikrer, at der opstår mange udviklende øjeblikke med alle børn.
- Understøtter børnenes indbyrdes relationer og børnefællesskaberne i mindre børnegrupper, herunder særligt understøtter at børn i udsatte positioner inddrages i og får plads i børnefællesskabet.
- Sikrer, at det pædagogiske personale tager ansvaret for relationen til børnene på sig.

Legens betydning for det gode børneliv

Legen er helt afgørende for børns udvikling, læring og trivsel. Det gælder for alle legens former, men særligt den selvorganiserede leg med jævnaldrende. Derfor bliver legen en bærende del af børns hverdag i dagtilbuddene.

Når børn leger selvorganiseret, udvikler og træner de sociale kompetencer, de lærer at dele, tage hensyn, forhandle og enes i samspil med andre børn og pædagogisk personale. Selv for de 1-3-årige hænger trivsel og velbefindende tæt sammen med, hvordan de interagerer og leger med jævnaldrende og det pædagogisk personale.

Legen giver børnene mulighed for at blive klogere på egen virkekraft og indvirken i det sociale liv. Børn gør ofte vellykkede forsøg på at løse uoverensstemmelser mellem sig, ligesom de hyppigt udviser omsorg for hinandens velbefindende i legen.

Det pædagogiske personales involvering i leg

Børns leg i dagtilbud producerer både fællesskaber og venskaber, men også marginalisering. De børn, der står uden for fællesskabet, bliver ikke automatisk inviteret ind i leg af de andre børn. Legen er dermed ikke lige for alle børn, og derfor bliver det pædagogiske personales involvering i legen afgørende for at styrke alle børns legekompeter, muligheden for at deltage i lege og muligheden for at reducere ulighed.

Det pædagogiske personale kan udvikle og berige børns leg, når de agerer legepartnere og kobler børn til hinanden gennem legen. Når det pædagogiske personale indtager forskellige legeroller, understøtter det børnenes fælles leg, kommunikation og den sproglig udvikling. Personalet udgør en tryghedsfaktor i børns leg, hvilket ikke blot kommer børn i udsatte positioner til gode, men alle børn. Personalets involvering i børns leg har også betydning for omfanget af konflikter, børnenes sociale status og kompetencer, samt hvor udbredte og intense eventuelle eksklusionsprocesser er. Det er helt centralt, at det er børnene, der har kontrollen i legen, det er dem legen skal give mening for. Det er derfor vigtigt at personalet er opmærksomme på børnenes perspektiver og intentioner i legen og agerer derefter.

Det er afgørende, at dagtilbuddene:

- Skaber plads til børns selvinitierede leg.
- Sikrer, at det pædagogiske personale er initiativtager og inspiratorer for legen og deltager aktivt i leg med børn med blik for børnenes perspektiv og intentioner.
- Hjælper de børn, der har svært ved at finde ind i legen med andre børn.

Fysiske rammer og organisering af lege- og læringsmiljøer

Det er betydningsfuldt for børnene, at lege- og læringsmiljøerne, både ude og inde, skaber gode rammer for lærerig leg og legerig læring i både små og større børnefællesskaber.

Det betyder, at de fysiske rammer skal være fleksible, så de kan ændres i forhold til de børn, der aktuelt er i dagtilbuddet. Rummenes indretning og æstetiske udformning skal invitere til længerevarende lege, fantasi og forskelligartede aktiviteter. Børn har behov for forskellige tematiserede legeområder og forskelligartet legetøj og materialer i børnehøjde. Rum og ruminddeling skal ikke være en given størrelse, men skal kunne ændres på baggrund af pædagogiske refleksioner, børnenes medbestemmelse og indflydelse på hverdagen.

Pædagogisk planlægning i dagtilbuddet kræver, at personalet bruger deres faglige viden. Personalet skal anvende deres viden om børnegruppens forudsætninger for at deltage, og inddrage det børnene er optaget af, til at planlægge og skabe retning for arbejdet med skiftende lege- og læringsmiljøer. Ligesom personalet skal organisere forudsigelige og rolige skift mellem praktiske rutiner, planlagte aktiviteter og leg.

Det handler om planlægning, men også om at kunne gribe nuets muligheder og de situationer, der spontant opstår i det levede samspil mellem børn og mellem børn og personale. Det handler om at kunne skabe differentierede deltagelsesmuligheder for og sammen med børnene i de konkret opståede situationer, om at inddrage alle børn i fællesskaber og skabe en kultur,

der understøtter et demokratisk børnemiljø med plads til inddragelse, medbestemmelse, leg og mangfoldighed i hverdagslivet.

Pædagogen har det overordnede ansvar for pædagogikken i gruppen. Pædagogen skal sætte rammen og tage ledelse af børnegruppen. Det pædagogiske personale skal, afstemme sig i forhold til børnene, og guide i bestemte retninger. De skal være nysgerrige på børnenes perspektiver, turde give slip, og samtidig være tydelige og vise retning for børnene. Det pædagogiske personale har ansvar for den gode stemning på stuen.

Det er afgørende, at dagtilbuddene:

- Organiserer rammer og indretning af lege- og læringsmiljøer med afsæt i børnenes perspektiver og på baggrund af personalets faglige refleksioner.
- Planlægger lege- og læringsmiljøer med differentierede deltagelsesmuligheder i forhold til de aktuelle børnegrupper.
- Sikrer, at pædagog/dagplejeren tager ledelse af pædagogikken i gruppen.

Dagtilbuddets betydning for børn i udsatte positioner

Vi ved at dagtilbud har betydning for børn i udsatte positioner, særligt i forhold til børns sociale, emotionelle og kognitive udvikling, og ligeledes i forhold til at forbedre børnenes muligheder for at klare sig på længere sigt i livet i forhold til trivsel, skolegang, uddannelse og arbejdsmuligheder. Dog er det vigtigt at understrege, at det langt fra er tilstrækkeligt, at børn, der befinder sig i en udsat position, *blot* kommer i dagtilbud. Den pædagogiske kvalitet i dagtilbuddet har stor betydning for om børn befinder sig i dobbeltrisiko i deres sociale og emotionelle udvikling eller om den pædagogiske kvalitet kan fungere forebyggende og beskyttende i forhold til børnenes sociale og emotionelle udvikling.

Der er altså risiko for at dagtilbuddets pædagogik kan medvirke til at fastholde og reproducere ulighed, så børn, der befinder sig i udsatte positioner, også er dem, der har sværest ved at profitere af dagtilbuddets pædagogiske indsatser.

Derfor bliver den pædagogiske kvalitet i dagtilbuddene vigtig. Kvaliteten handler i særdeleshed om det relationelle samspil og om at skabe deltagelsesmuligheder for alle børn. Det handler også om at styrke pædagogernes faglige viden om børn i udsatte positioner, og om hvordan aktiviteter, der fremmer udvikling, trivsel og fællesskaber tilrettelægges. Ledelse, normering og den fysiske indretning spiller naturligvis også en stor rolle.

Særlige tilrettelagte indsatser i dagtilbuddene, for børn der befinder sig i udsatte positioner, er også afgørende for børnenes udviklingsmuligheder. Flere undersøgelser viser, at det, personalet intensivt sætter fokus på og aktivt øver med børnene, skaber udvikling hos børnene. Fx hjælper det børn i deres leg, når personalet aktivt indgår i legen og hjælper børnene med at udvikle færdigheder til at kunne lege sammen.

Pædagogiske kompetencer i arbejdet med børn i udsatte positioner

Det har stor betydning for arbejdet med børn i udsatte positioner, at dagtilbuddene har fælles visioner og etiske værdier om, hvordan man arbejder med børn og familier i udsatte positioner. Det er også væsentligt, at det pædagogiske personale har mulighed for at reflektere over egen praksis, for at skabe nye vinkler og forståelser af børnene, forældrene eller den pædagogiske hverdag.

Derudover ser der ud til at være særligt fire faglige kompetencer hos det pædagogiske personale, der har størst betydning for, om vi lykkes med at skabe udviklende rammer for børn, der befinder sig i en udsat position:

- Kompetence til at reflektere over egen praksis, søge efter løsninger, træffe beslutninger der kan udføres i den pædagogiske praksis og udføre dem.
- Kompetence til at møde den anden åbent og respektfuldt, som det unikke menneske den anden er. Selv om pædagogen har mødt mange børn med fx sociale og emotionelle udfordringer, må det ikke føre til en rutinemæssig tilgang til barnet.
- Kompetence til at skabe ny viden og nye måder at arbejde med børn, forældre og kollegaer på.
- Kompetence til at forandre den pædagogiske praksis med henblik på at forbedre børn trivsels- og udviklingsmuligheder i dagtilbuddet.

Barnets perspektiv

Fra et barns perspektiv, vil dets adfærd og kommunikation altid være meningsfuld, da barnet blot reagerer på de betingelser, det har. Det er det pædagogiske personalets ansvar at forsøge at sætte sig i barnets sted og forstå dets perspektiv. Det kan fx gøres ved at gå på opdagelse i, hvordan det er meningsfuldt for barnet, og hvad dets adfærd er en god løsning på for barnet. Det er til tider svært og kan føles umuligt, særligt hvis det er langt fra personalets egen fortolkning af situationen. Dog vil det altid være personalets ansvar at genoprette forbindelse og balance i samspillet, og derved lære barnet, at det kan være trygt, også selv om der til tider opstår konflikter.

Det er vigtigt, at personalet forstår de bagvedlæggende bevæggrunde barnet har til at sige og gøre, som det gør, frem for at have fokus på det, barnet konkret gør og siger (adfærden). En vigtig bevægelse er også at gå fra at have fokus på alt det, der er forskelligt, til at have fokus på det, der grundlæggende er ens for alle. Vi skal lære børn, at de har samme grundfølelser, men at det kan komme til udtryk på meget forskellige måder. Og vi skal lære børn, at selv om det bliver bøvet, så er det godt, at de reagerer. Det er fx ikke vreden, der skal forsvinde, men måden, den kommer til udtryk på, og måden den får konsekvenser på, der skal ændres.

Tidlig opsporing og indsats

Dagtilbuddene kan ikke løse opgaverne omkring børn i udsatte positioner alene. Det kræver tæt samarbejde med forældrene og samarbejde på tværs af fagprofessioner.

Det er afgørende, at det pædagogiske personale allerede i vuggestue, dagpleje eller børnehave får øje på eventuelle vanskeligheder. Tidlig opsporing giver mulighed for en forebyggende indsats og for at forhindre, at barnet igen og igen oplever udfordringer i leg, læring og samspil med andre.

Tidlig opsporing er også en delikat og dilemmafyldt opgave. På den ene side får pædagogisk personale og forældre øje på de små tegn, der kalder på forebyggende indsatser. På den anden side kan de komme til at problematisere fx en uhensigtsmæssig social adfærd eller

mangler i fx udtalen, som barnet selv vil rette til efterhånden. Problematiseringen kan medvirke til, at det pædagogiske personale får lavere forventninger til barnet. Hvis det pædagogiske personale holder fokus på udfordringer og mangler ved barnet, kan det skygge for de muligheder, personalet selv har for at skabe deltagelsesmuligheder i aktiviteter og fællesskaber med andre børn.

Det tværfaglige samarbejde

Det er et fælles ansvar i det tværfaglige samarbejde, at børn trives og udvikler sig. Vi er fælles om at sikre den rette hjælp i rette tid.

Det tværfaglige samarbejde bruges til at sikre, at alle børn får de optimale udviklingsmuligheder i dagtilbuddet og til at sikre, at børn og forældre, som har brug for ekstra indsatser, får det tilbudt i Familiecenter Køge (FCK) og Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR).

Sundhedsplejerskerne er de første, der møder barnet og familien. Hvis Sundhedsplejerskerne i deres møde med barnet og familien bliver bekymret for barnets trivsel og udvikling, deltager de i et opstartsmøde mellem forældre og dagtilbuddet.

Ved nogle børn opstår bekymringen for deres trivsel og udvikling først efter, de er startet i dagtilbud. Forældrene er de første bekymringen deles med, medmindre bekymringen handler om overgreb. Dagtilbuddene og forældre har mulighed for at henvende sig til PPR og de forebyggende rådgivere i FCK for råd og vejledning til at understøtte barnets trivsel og udvikling hjemme og i børnegruppen i dagtilbuddet.

Ved alvorlig bekymring om mistrivsel har det pædagogiske personale skærpet underretningspligt. Underretningen er en hjælp til barnet. Samtaler med forældrene, der kan være med til at mindske bekymringen for en underretning er vigtig.

Den bedste underretning sker i samspil med familien, hvor familien tidligt er blevet inddraget i de bekymringer og overvejelser personalet har omkring barnet, og hvor familien får mulighed for selv at være med til at fortælle Familiecenteret, hvad bekymringen handler om.

Børn skal høres, og deres perspektiv skal inddrages. Ud fra en vurdering af alder og modenhed kan barnet også inddrages gennem åbne spørgsmål om den situation, barnet befinder sig i. Hvis barnet ikke selv kan udtrykke sig, kan det være personalet, der repræsenterer barnets perspektiv.

Nogle underretninger kan være nødvendige, selv om det ikke er muligt at opnå enighed med familien om, at der skal underrettes. Familien bør have mulighed for at læse og kommentere på underretningen før den sendes. Dog ikke i sager med mistanke om overgreb.

Det er afgørende, at dagtilbuddene:

- Tilrettelægger særlige indsatser for børn, der befinder sig i udsatte positioner.
- Sikrer, at det pædagogiske personale møder barnet i udsat position åbent og respektfuldt, som det unikke menneske, barnet er.
- Skaber ny viden og nye måder at arbejde med børn i udsatte positioner.
- Ser bag om barnets adfærd ved at gå på opdagelse i, hvordan adfærden giver mening set med barnets øjne, og hvad barnets bevæggrunde er.

- Igangsætter tværfagligt samarbejde, så tidligt som muligt, ved bekymring for et barns udvikling.

Sammenhæng i alle overgange

Barnets erfaringer med skift grundlægges tidligt i livet, og erfaringerne fra tidligere vil præge barnets forventninger og oplevelser til nye skift. Derfor skal barnets perspektiv være i centrum ved overgange.

Den første større overgang for barnet er fra hjem til dagpleje/vuggestue. I planlægning af brobygning skal indtænkes, hvad der er vigtigt i forhold til at sikre tryghed og forudsigelighed i barnets liv på tværs af familie og dagtilbud. Forældre skal opleve tryghed og tillid til det skift, der sker. Forældrenes viden om barnet skal bringes i spil. Viden fra forældrenes samarbejde med sundhedsplejersken kan også bringes i spil for at sikre den gode overgang for barn, forældre og dagtilbud.

I samarbejdet om overgangen fra dagtilbud til SFO/skole, er det vigtigt at børnene får mulighed for at skabe og opleve sammenhæng i overgangen. Social kontinuitet som fx at kunne følges gennem overgangen med andre børn eller pædagogisk personale fra samme børnehave, besøge SFO og skole, have en ven fra en større klasse, eller lært skolens personale at kende i forvejen, er vigtigt for barnets deltagelsesmuligheder i den nye kontekst.

Overlevering af viden om barnet i samarbejde med forældrene, skal være med til at klæde skolen på til at modtage og forme skolen efter børnenes behov. Det er særligt vigtigt at overlevere viden om, hvad der virker, og hvilke barrierer der evt. kan være for barnets deltagelse i fællesskabet. I forbindelse med et almenområde, der kan mere for flere, kan det også være vigtigt, at dagtilbud og skole indgår i dialog endnu tidligere end nu, for at kunne skabe de bedst mulige rammer for børnene, når de skal starte i skole.

For alle overgange gælder, at børnenes perspektiver og sociale liv er i centrum. Ved de forskellige overgange i barnets liv, er det vigtigt, at alle relevante parter omkring det enkelte barn indgår i et samarbejde. Samarbejdet tager altid udgangspunkt i, hvad der er vigtigt for det individuelle barn i forhold til at sikre barnets fortsatte trivsel og udvikling af mestring.

Det er afgørende, at dagtilbuddene:

- Samarbejder med forældre og evt. sundhedsplejersker allerede inden barnet starter i dagtilbuddet, også andre relevante aktører inddrages efter behov.
- Samarbejder med forældre, SFO og skole om sammenhængende forløb for børnene i relationerne i det sociale liv på tværs i overgangen mellem dagtilbud/SFO/skole.

Ledelse og organisering

Ledelse er noget organisationers deltagere skaber sammen på kryds og tværs af formelle grænser mellem faggrupper og afdelinger. Ingen fagprofessionel, leder, afdeling eller organisation kan lykkes alene gennem deres egen indsats. Der er behov for effektivt teamsamarbejde og ledelse på tværs af faglige og organisatoriske grænser.

Det der særligt kendetegner Køge Kommunes dagtilbud er, at vi i Køge ønsker et differentieret dagtilbudsområde. Lederne har derfor råderum til at sætte deres eget pædagogiske aftryk inden for rammerne af lovgivningen, økonomien, politikker og denne strategi. Den strategiske ledelse i dagtilbuddene drejer sig derfor om at skabe retning og mening i arbejdet med at oversætte og omsætte love, politikker og strategier, og dermed at skabe de bedste lege- og læringsmuligheder for børn på 0-6 års området.

Faglig ledelse af dagtilbud

Faglig ledelse af dagtilbud kan forstås som en relationel ledelsesadfærd, der er rettet mod at aktivere faglig viden og normer. Og om at udvikle stærke faglige fællesskaber, der øger medarbejdernes handlerepertoire og pædagogiske dømmekraft.

Det relationelle udgangspunkt er vigtigt, fordi det understreger, at ledelse er noget, der løbende skabes i en proces mellem ledere og medarbejdere, for at skabe det rette miljø for medarbejderne at agere i.

Den faglige kvalitet skal være et kollektivt anliggende, og formålet med faglig ledelse bliver derfor at:

- sikre bevidste og fagligt funderede prioriteringer
- understøtte håndteringen af følelsesmæssige belastninger
- og kvalificere personalets faglige dømmekraft

Den faglige ledelse baserer sig på, at der er to grundlæggende vilkår til stede i det pædagogiske personales arbejde, som lederen må lede på baggrund af:

- Det pædagogiske personale skal udøve faglige skøn
- Det pædagogiske personale skal håndtere, at de bliver direkte konfronteret med de borgere, som de træffer beslutninger i forhold til

Det pædagogiske personale kan med andre ord ikke opretholde en følelsesmæssig og moralsk distance til opgaveløsningen.

Faglige ledelse skal derfor være rettet mod at skabe fora, hvor der gennem refleksion skabes en fælles forståelse for faglig kvalitet, herunder hvilke argumenter der anses som fagligt gyldige, så den enkelte medarbejders skøn kvalificeres, og de nødvendige prioriteringer får et solidt fagligt fundament.

Dette kan med fordel gøres gennem en evalueringskultur, hvor der indsamles og fastholdes dokumentation/data, som kan analyseres og danne grundlag for faglige justeringer af pædagogikken. Dette kan også bidrage med et sprog for, hvad børnene får ud af de faglige processer, der tilrettelægges.

Tilsvarende skal faglig ledelse være rettet mod at skabe et fællesskab, hvor svære følelsesmæssige beslutninger kollektiviseres, så en del af ansvaret for beslutninger og prioriteringer løftes fra den enkelte fagprofessionelle til et kollegialt, professionelt fællesskab.

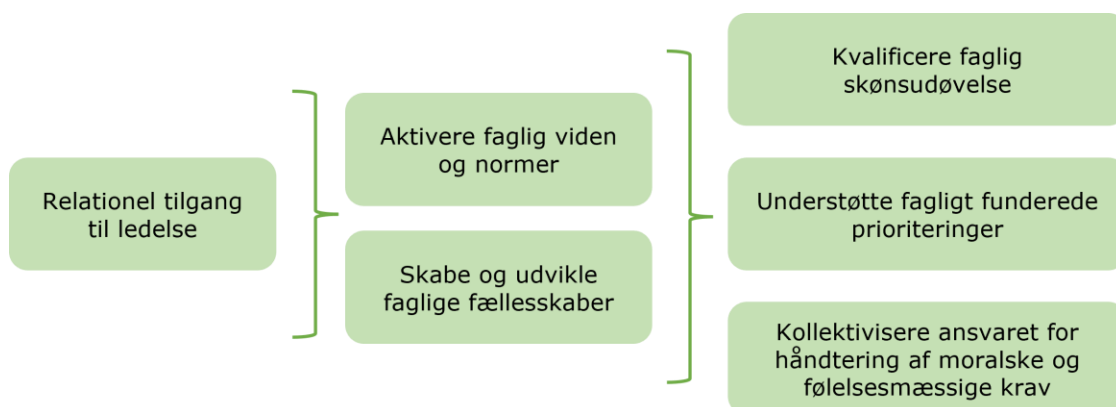
Faglig ledelse tæt på

At aktivere faglig viden og normer indebærer, at lederen ikke er bange for at stille spørgsmål og udfordre eksisterende viden og normer. For at kunne dette, er lederen nødt til systematisk og kontinuerligt at være til stede i den pædagogiske praksis.

Om det pædagogiske arbejde lever op til målene, kan kun observeres gennem tilstedeværelse. Når pædagogikken ikke fungerer optimalt, skal lederen være i stand til at ændre på processerne. Det kan fx gøres gennem feedback på det observerede, og ved at lederen beder medarbejderne om at ekspliciterer deres faglige ræsonnementer, sådan at eventuelle fejlslutninger eller uovervejede aspekter kommer frem i lyset og kan drøftes i fællesskab. På den måde understøtter lederen også, at medarbejderne udtrykker deres faglighed frem for at lade den være tavs eller underforstået.

Faglig ledelse indebærer også en forpligtelse til at sikre, at faglig viden og normer revurderes i lyset af ny viden, erfaringer eller forskning, der stiller spørgsmål til eksisterende praksis.

Samtidig kræver det en vedholdende ledelsesindsats at opbygge et tillidsfuldt rum, hvor medarbejderne ikke er tilbageholdende i forhold til at dele svære beslutninger, dilemmaer og fejltrin.



Kilde: Anne Mette Møller 2021

Fagprofessionelle

Den bedste pædagogiske håndtering af situation i hverdagen vil afhænge af børnegruppen generelt, men også det enkelte barn på en given dag. Af samme grund bør medarbejdere i vores dagtilbud overvejende være fagprofessionelle. Køge kommune sigter efter en fagfordeling på minimum 65% uddannede pædagoger. Med udsigten til færre optag på pædagoguddannelserne og de rekrutteringsudfordringer, vi allerede er begyndt at mærke, kan vi blive udfordret på målet. I Køge Kommune arbejder vi derfor fx målrettet på at uddanne vores pædagogmedhjælpere til pædagoger.

Der er afgørende, at lederne:

- Omsætter love, politikker, vision for dagtilbud, strategier for området til en tydelig pædagogisk kurs i et samarbejde med medarbejdere og forældrebestyrelser.
- Skaber fora, hvor der dannes en fælles forståelse for faglig kvalitet, og prioriteringerne dermed får et solidt fagligt fundament.
- Skaber et fællesskab og en kultur, hvor svære følelsesmæssige beslutninger kollektiviseres.
- Stiller spørgsmål og udfordrer eksisterende viden og normer.
- Skaber en uddannelseskultur, hvor medarbejdernes uddannelse er et fælles anliggende, hvor alle medarbejdere erhverver viden og kompetencer til at sikre dagtilbud af høj faglig kvalitet.
- Opbygger en refleksions- og evalueringskultur i dagtilbuddet.
- Arbejder på at fastholde en fagfordeling på minimum 65% uddannede pædagoger.

Forældresamarbejde

Det er afgørende for et velfungerende forældresamarbejde, at det bygger på en tillidsskabende og tillidsfuld relation præget af åbenhed, dialog og gensidighed.

At opbygge en tillidsfuld relation kræver, at det pædagogiske personale og forældrene møder hinanden som parter, der hver især besidder en unik indsigt i barnets liv. En kontinuerlig vidensudveksling mellem parterne understøtter, at forældre og det pædagogiske personale i fællesskab fremmer barnets udvikling, trivsel og læring.

Der er mange måder at samarbejde med forældre på om deres børns trivsel, udvikling og læring. De mange måder imødekommer de forskellige behov og formål, der ligger i et samarbejde mellem dagtilbud og hjem og er med til at skabe sammenhæng i børnenes hverdag og mellem deres livsverdner.

Den tillidsfulde relation

For at opbygge en tillidsfuld relation mellem forældre og det pædagogiske personale, er det vigtigt, at det pædagogiske personale inddrager forældrene som en part, der har vigtig viden om barnet. Forældrene skal inddrages som en ressource i forhold til hvordan, personalet bedst støtter op om deres barn i konkrete hverdagssituationer i dagtilbuddet.

Tillid kan opbygges ved at det pædagogiske personale spørger ind til de gode situationer i familien og ved at fortælle om de gode historier fra dagtilbuddet. Denne vidensudveksling er en forudsætning for på andre tidspunkter at kunne tale om mere vanskelige emner. Det pædagogiske personale skal være lyttende overfor forældrene, møde forældrene dér, hvor de er, og se deres særlige ressourcer. Samtidig skal personalet også kunne sige tingene lige ud.

God kommunikation med forældre tager højde for både indhold, omfang og timing. For meget information kan være overvældende, mens for lidt kan efterlade forældrene utrygge. Generelt er det vigtig for forældre at få et konkret indblik i og viden om, hvad der sker i dagtilbuddet og hvilken betydning, det har for deres eget barn.

Ansvarsfordelingen er ikke lige i et samarbejde mellem det pædagogiske personale og forældrene. Det er en professionel opgave af rammesætte og facilitere samarbejdet. En tydelig og løbende forventningsafstemning giver forældrene tillid til dagtilbud og personale. Forventningsafstemning mellem forældre og dagtilbud sikrer et kendskab til dagtilbuddets praksis, rammer og regler og en fælles forståelse af hinandens ansvar og roller i samarbejdet. Forventningsafstemningen handler også om, at forældrene har forståelse for hverdagen i dagtilbuddet med blik for hele børnegruppens behov og interesser.

Et velfungerende forældresamarbejde er differentieret og tager udgangspunkt i den enkelte families situation, kultur og behov.

Samtalen om det, der kan være svært

Vi ved, at det er vigtigt at inddrage forældre til børn i udsatte positioner i dagtilbud, dels i samarbejdet omkring børnene, og dels ved at rådgive og vejlede om opdragelse, betydningen af at lege med børn og betydningen af fx sund kost. Dette kan gøres gennem samtaler, og kan også gøres gennem at forældre deltager i pædagogiske aktiviteter i hverdagen i dagtilbuddet, så de gennem deltagelse lærer, hvordan de selv kan lave aktiviteter og støtte børnenes leg hjemme.

Når samtalen om det, der kan være svært, skal tages, har det betydning, at pædagogen kommunikerer på en tydelig og taktfuld måde, så det gode forhold mellem forældre og personale bevares. Udgangspunktet for, at den svære besked kan gives på en god måde er, at man har fået skabt en tillidsfuld og tryk relation til forældrene.

Samtaler om det, der kan være svært, understøttet af en kontinuerlig og åben dialog med forældrene, er kendetegnet ved:

- Anerkendelse og respekt
- At forældrene kontaktes så snart noget bekymrende ved barnet observeres
- At personalet er lyttende og møder forældrene dér, hvor de er
- At personalet indimellem siger tingene lige ud
- At forældrene inddrages i løsningerne. Både det pædagogiske personale og forældre skal kunne se et behov for at ændre deres måde at møde barnet på for at kunne understøtte barnets udvikling, trivsel og læring.

Forældrebestyrelsen og Forældrekontaktudvalgene

Forældrebestyrelsen skal være med til at fastsætte pædagogiske principper og principper for samarbejdet mellem dagtilbud og hjem. Forældrebestyrelsen skal også inddrages i arbejdet med den styrkede pædagogiske læreplan, samarbejdet med lokalsamfundet og overgange fra hjem til dagtilbud og fra dagtilbud til skole.

Samarbejdet med forældrebestyrelsen kan vise sig at blive mere betydningsfuldt, i takt med at ambitionerne om frisættelse udfolder sig. Køge Kommune ønsker fx i langt højere grad at løse opgaverne gennem involvering af såvel civilsamfundet som det private erhvervsliv, og ved at tænke i nye løsninger. Her kan forældrebestyrelserne og kontaktforældreudvalgene vise sig at få en større betydning i kraft af deres drivkraft og engagement til i langt højere grad at finde løsninger i fællesskab.

Det er afgørende, at dagtilbuddene:

- Opbygger og vedligeholder tillidsfulde relationer med forældrene, med udgangspunktet i forældrenes helt unikke viden om deres barn.
- Taler med forældrene ved den første bekymring for barnets trivsel og udvikling.
- Møder forældrene dér, hvor de er, og samtidig tydeligt og taktfuldt siger tingene lige ud.
- Samarbejder med tværfaglige samarbejdspartnere for i fællesskab at sikre trivsel, udvikling, gode overgange og en tydelig sammenhæng for børn og forældre.
- Så vidt muligt i samarbejde med familierne, underretter ved bekymringer for mistrivsel til Familiecenteret.
- Udmønter forældrebestyrelsens principper til konkret praksis og finder nye samarbejdsformer i kraft af frisættelsen.

Hvis du vil vide mere...

Her vil der blive oprettet en QR kode med link til Dokkens dagtilbudshåndbog og pædagogiske bibliotek.